

Determining the Components of Self-Awareness Skill Based on Monotheistic Naturalism and Evaluating the Developed Educational Package for It

1. Leila Khamisi : Department of Psychology, Ahv.C., Islamic Azad University, Ahvaz, Iran
 2. Parvin Ehteshamzadeh *: Department of Psychology, Ahv.C., Islamic Azad University, Ahvaz, Iran
 3. Alireza Heidari : Department of Psychology, Ahv.C., Islamic Azad University, Ahvaz, Iran
 4. Fariba Kalantari : Department of Psychology, Ramh.C., Islamic Azad University, Ramhormoz, Iran
- *Corresponding Author's Email: p_ehtesham85@iau.ac.ir

Received: 2025-07-04

Revised: 2025-10-07

Accepted: 2025-12-11

Published: 2025-12-23

Abstract

Introduction and Aim: Considering the culture and religion of Iran, examining self-awareness especially based on monotheistic naturalism is of great importance. Therefore, the present research was conducted with the aim of determining the components of self-awareness skill based on monotheistic naturalism and evaluating the developed educational package for it.

Methodology: This study was applied in terms of purpose and descriptive in terms of implementation method. In this research to identify the components was used from research related to the research field up to 1402/2023, which from them number of 27 articles, theses or books were selected as samples using purposive sampling method. Also, in this research to evaluate the developed educational package from the opinions of specialists and experts familiar with the research field were used, which from them number of 8 people were selected as samples using purposive sampling method. To collect data were used from the methods of note-taking from articles, theses or books and survey about the level of agreement of the experts. The data of this research were analyzed using the thematic analysis method to identify the components and the agreement coefficient method to evaluate the developed educational package.

Findings: The findings showed that the components of the self-awareness skill based on monotheistic naturalism had 28 basic themes and 5 organizing themes (including awareness of one's identity, awareness of one's tendencies and needs, awareness of one's interests and feelings, awareness of values and goals, and awareness of one's life plan) in on comprehensive theme titled self-awareness skill based on monotheistic naturalism, which content validity index and content validity ratio of all its basic themes were assessed as desirable. Also, the developed educational package for the components of self-awareness skill based on monotheistic naturalism was designed for 8 sessions of 120 minute, which its content validity index and content validity ratio were assessed as desirable.

Conclusion: According to the results of this research, the developed educational package based on components of self-awareness skill based on monotheistic naturalism can be used by researchers.

Keywords: Self-Awareness Skill, Monotheistic Naturalism, Educational Package.

How to Cite: Khamisi, L., Ehteshamzadeh, P., Heidari, A., & Kalantari, F. (2026). Determining the Components of Self-Awareness Skill Based on Monotheistic Naturalism and Evaluating the Developed Educational Package for It. *Psychology of Motivation, Behavior, and Health*, 3(4), 1-14.

Copyright: © 2025 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Extended Abstract

Introduction and Aim

One of the important philosophical topics that many philosophers have paid attention to in different eras is self-awareness, which refers to self-knowledge, self-knowledge, and recognition of one's own traits and habits (Sajadiyan et al., 2022). Self-awareness means thinking and reflecting on oneself and paying attention to one's personal experiences. In another definition, self-awareness means being aware of one's own mental states and thinking about them (Calmette & Meunier, 2024). Self-awareness refers to being aware of one's motivations, preferences, tendencies, and how they affect judgments, decision-making, and interactions (Temeusen et al., 2023). This construct plays an important role in the development of talents and abilities. Because until a person is aware of his talents, capacities, and abilities, as well as his weaknesses and negative characteristics, he cannot plan properly for his own flourishing (Sansonettil et al., 2022). Self-awareness increases self-knowledge, self-confidence, improves intrapersonal and interpersonal relationships, controls emotions, manages stressful situations, and better solves life's problems, problems, and challenges (McCabe et al., 2024).

Self-awareness in Iranian culture is influenced by the foundations of Islamic epistemology and has a broader meaning. Self-awareness in the Quran means recovering one's own truth, which humans naturally love (Khalili, 2016). Self-awareness is different from and goes beyond self-knowledge, and some psychologists define it as understanding, paying attention to, and being aware of one's existential dimensions, characteristics, thoughts, feelings, tendencies, and behaviors over time (Neal & Greenwald, 2023). Therefore, the construct of monotheistic naturalism gains great importance. Monotheistic life requires understanding divine traditions, studying the natural and human environment, feeling empathy, altruism, and respect for others, and controlling emotions and feelings when faced with real and challenging family, social, and international situations. The main indicator of monotheistic naturalism is to lay the groundwork for the flourishing of divine orientation through understanding and continuously improving one's position to achieve a good life with the aim of intellectual, faith-based, practical, and moral education; so that they can understand their position in relation to themselves, God, other humans, and the system of creation, and acquire the necessary ability to continuously improve their individual and social position (Hosseinzadeh, 2022).

Nature is a broad semantic network that includes two categories of general and specific meanings. In the general sense, nature is equivalent to creation, creation, and innovation. In the specific sense, nature means a special creation, the religion of truth, and character, in which man is created with knowledge and a divine orientation (Marzoughi & Hadadnia, 2018). In the theory of monotheistic nature, one of the most key propositions of anthropology is who man is and what his identity is. This theory points out that self-knowledge (self-awareness) leads individuals to know God Almighty. In addition, a person who is able to know himself from different aspects will act more consciously, more wisely, and more intelligently in using his abundant resources (Shadigo et al., 2020).

Nature is a universal path beyond humans towards divine perfection, and in the Quran, human nature is attributed to God Almighty, which has led Islamic scholars to consider it as a reference to human transcendent tendencies and refer to it as monotheistic nature (Ebrahimi & Nowzari, 2025). According to the monotheistic nature approach, nature is the specific human nature that includes talents, each of which is considered an important and unique pillar of true perfection. Talents such as worship, reasoning and rationality, sociability, innovation and creativity, aestheticism, etc., which have revealed the tasks of the educational system (Tejari Moghaddam et al., 2020).

Considering the culture and religion of Iran, examining self-awareness especially based on monotheistic naturalism is of great importance. Therefore, the present research was conducted with the aim of determining the components of self-awareness skill based on monotheistic naturalism and evaluating the developed educational package for it.

Methodology

This study was applied in terms of purpose and descriptive in terms of implementation method. In this research to identify the components was used from research related to the research field up to 1402/2023, which from them number of 27 articles, theses or books were selected as samples using purposive sampling method. Also, in this research to evaluate the developed educational package from the opinions of specialists and experts familiar with the research field were used, which from them number of 8 people were selected as samples using purposive sampling method.

To conduct this research, first, reputable domestic and foreign websites about the research area were reviewed and relevant articles, theses, and books were

saved. In the next stage, their content was reviewed in terms of relevance to the topic, clarity, comprehensiveness, and completeness, and irrelevant items were removed from the research until 27 items were selected as the final sample. Each of the research units (articles, theses, and books) was studied paragraph by paragraph and line by line, and the related concepts were recorded and noted. The above processes were carried out for each of the 27 research units, and then all the noted materials were summarized and a theme network was prepared for it. In the next stage, a training package was designed based on the designed themes, and eight specialists and experts familiar with the research area were asked to evaluate it and express their level of agreement. At the end of the research, these specialists and experts were thanked and acknowledged.

To collect data were used from the methods of note-taking from articles, theses or books and survey about the level of agreement of the experts. The data of this research were analyzed using the thematic analysis method to identify the components and the agreement coefficient method to evaluate the developed educational package.

Findings

The findings showed that the components of the self-awareness skill based on monotheistic naturalism had 28 basic themes and 5 organizing themes (including

awareness of one's identity, awareness of one's tendencies and needs, awareness of one's interests and feelings, awareness of values and goals, and awareness of one's life plan) in on comprehensive theme titled self-awareness skill based on monotheistic naturalism, which content validity index and content validity ratio of all its basic themes were assessed as desirable. Also, the developed educational package for the components of self-awareness skill based on monotheistic naturalism was designed for 8 sessions of 120 minute, which its content validity index and content validity ratio were assessed as desirable.

Discussion and Conclusion

In general, the findings of this study indicated five main components including awareness of one's identity, awareness of one's tendencies and needs, awareness of one's interests and feelings, awareness of values and goals, and awareness of one's life plan for the skill of self-awareness based on monotheistic naturalism, and based on that, an eight-session training package was designed. Therefore, counselors, psychologists, and therapists can use this training package for their interventions. As a result, the developed educational package based on components of self-awareness skill based on monotheistic naturalism can be used by researchers.

تعیین مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی و ارزیابی بسته آموزشی تدوین‌شده برای آن

۱. لیلا خمیسی[✉]: گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران
 ۲. پروین احتشام‌زاده[✉]: گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران
 ۳. علیرضا حیدری[✉]: گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران
 ۴. فریبا کلاتری[✉]: گروه روان‌شناسی، واحد رامهرمز، دانشگاه آزاد اسلامی، رامهرمز، ایران
- *ایمیل نویسنده مسئول: p_ehtesham85@iaau.ac.ir

دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۱۳ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۷/۱۵ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۲۰ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۰۲

چکیده

مقدمه و هدف: با توجه به فرهنگ و مذهب کشور ایران، بررسی خودآگاهی به‌ویژه بر اساس فطرت‌گرایی توحیدی اهمیت زیادی دارد. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف تعیین مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی و ارزیابی بسته آموزشی تدوین‌شده برای آن انجام شد.

روش‌شناسی: این مطالعه از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه اجرا، توصیفی بود. در این پژوهش برای شناسایی مولفه‌ها از پژوهش‌های مرتبط با حیطه پژوهش تا سال ۲۰۲۳/۱۴۰۲ استفاده که از میان آنها تعداد ۲۷ مقاله، پایان‌نامه یا کتاب با روش نمونه‌گیری هدفمند به‌عنوان نمونه انتخاب شد. همچنین، در این پژوهش برای ارزیابی بسته آموزشی تدوین‌شده از نظرهای متخصصان و خبرگان آشنا به حیطه پژوهش استفاده که از میان آنها ۸ نفر با روش نمونه‌گیری هدفمند به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از روش‌های یادداشت‌برداری از مقاله‌ها، پایان‌نامه‌ها یا کتاب‌ها و نظرسنجی درباره میزان موافقت خبرگان استفاده شد. داده‌های این پژوهش با روش تحلیل مضمون برای شناسایی مولفه‌ها و با روش ضریب توافق برای ارزیابی بسته آموزشی تدوین‌شده تحلیل شدند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی دارای ۲۸ مضمون پایه و ۵ مضمون سازمان‌دهنده (شامل آگاهی از هویت خود، آگاهی از گرایش‌ها و نیازهای خود، آگاهی از علائق و احساس‌های خود، آگاهی از ارزش‌ها و هدف‌ها و آگاهی از برنامه زندگی خود) در یک مضمون فراگیر تحت عنوان مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی بود که شاخص روایی محتوایی و نسبت روایی محتوایی همه مضمون‌های پایه آن مطلوب ارزیابی شد. همچنین، بسته آموزشی تدوین‌شده برای مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی برای ۸ جلسه ۱۲۰ دقیقه‌ای طراحی شد که شاخص روایی محتوایی و نسبت روایی محتوایی آن مطلوب ارزیابی شد.

نتیجه‌گیری: طبق نتایج این پژوهش، بسته آموزشی تدوین‌شده بر اساس مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی می‌تواند توسط پژوهشگران مورد استفاده قرار گیرد.

کلیدواژگان: مهارت خودآگاهی، فطرت‌گرایی توحیدی، بسته آموزشی.

مجوز و حق نشر: © ۱۴۰۴ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC) صورت گرفته است. (4.0)

نحوه استناددهی: خمیسی، لیلا؛ احتشام‌زاده، پروین؛ حیدری، علیرضا و کلاتری، فریبا. (۱۴۰۴). تعیین مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی و ارزیابی بسته آموزشی تدوین‌شده برای آن. *روان‌شناسی انگیزش، رفتار و سلامت*، ۳(۴)، ۱-۱۴.

مقدمه

یکی از مباحث مهم فلسفی که بسیاری از فلاسفه در دوران مختلف به آن توجه کردند، خودآگاهی است که به معرفت نفس، خودشناسی و شناخت صفت‌ها و عادت‌های خود اشاره دارد (Sajadiyan et al., 2022). خودآگاهی به معنای تفکر و تعمق درباره خود و توجه به تجربه‌های شخصی خود می‌باشد. در تعریفی دیگر، خودآگاهی به معنای آگاهی از حالت‌های روانی خود و تفکر درباره آنها است (Calmette & Meunier, 2024). در حقیقت، خودآگاهی نشان‌دهنده ظرفیت توجه فرد به خود می‌باشد که در این حالت فرد به‌طور فعال اطلاعات مربوط به خود را شناسایی، پردازش و ذخیره می‌کند (Carden et al., 2021). خودآگاهی به آگاهی از انگیزه‌ها، ترجیح‌ها، تمایل‌ها و چگونگی تاثیر آنها بر قضاوت‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و تعامل‌ها اشاره دارد (Temeusen et al., 2023). این سازه نقش مهمی در شکوفایی استعدادها و توانمندی‌ها دارد. چون تا زمانی که فرد از استعدادها، ظرفیت‌ها و توانمندی‌های خود و نقاط ضعف و ویژگی‌های منفی خود آگاه نباشد، نمی‌تواند برای شکوفایی خود برنامه‌ریزی مناسبی داشته باشد (Sansonet et al., 2022). خودآگاهی شامل آگاهی از احساس و علائق خود، آشنایی با عملکرد خود، آگاهی از میزان ارزشمندی خود، شناخت هدف‌ها و ویژگی‌های خود و داشتن تصویر واقع‌بینانه از خود است و بر فرآیندهای شناختی، عاطفی و اجتماعی فرد تاثیر می‌گذارد (Lohani & Sharma et al., 2023). خودآگاهی باعث افزایش خودشناسی، اعتماد به نفس، بهبود روابط درون‌فردی و میان‌فردی، کنترل هیجان‌ها، مدیریت شرایط تنش‌زا و حل بهتر مسئله‌ها، مشکل‌ها و چالش‌های زندگی می‌شود (McCabe et al., 2024).

خودآگاهی در فرهنگ کشور ایران، تحت تاثیر مبانی معرفت‌شناسی اسلامی قرار گرفته و دارای مفهوم وسیع‌تری است. خودآگاهی در قرآن به معنای بازایی حقیقت خویش است که انسان به‌طور فطری به آن عشق می‌ورزد (Khalili, 2016). خودآگاهی با خودشناسی متفاوت و فراتر از آن است و برخی روان‌شناسان آن را به معنای درک، توجه و آگاهی از ابعاد وجودی، ویژگی‌ها، افکار، احساس‌ها، گرایش‌ها و رفتارهای خود در طی زمان می‌دانند (Neal & Greenwald, 2023). بنابراین، سازه فطرت‌گرایی توحیدی اهمیت

زیادی پیدا می‌کند. زندگی توحیدی نیازمند درک سنت‌های الهی، مطالعه محیط طبیعی و انسانی، احساس همدلی، نوع‌دوستی و احترام به دیگران، کنترل هیجان‌ها و احساس‌ها هنگام قرارگرفتن در موقعیت‌های واقعی و چالش‌انگیز خانوادگی، اجتماعی و بین‌المللی است. شاخص اصلی فطرت‌گرایی توحیدی، زمینه‌سازی برای شکوفایی گرایش الهی از طریق درک و اصلاح مداوم موقعیت خود برای دستیابی به حیات طیبه با هدف تربیت عقلی، ایمانی، عملی، عملی و اخلاقی است؛ به‌طوری که بتوانند موقعیت خویش را نسبت به خود، خدا و دیگر انسان‌ها و نظام خلقت درک کنند و توانایی لازم برای اصلاح مستمر موقعیت فردی و اجتماعی خود را به‌دست آورند (Hosseinzadeh, 2022). یکی از اهداف پیامبران الهی، تربیت انسان و رساندن وی به مرحله توحید یا درجاتی از توحید بوده است. توحید اساس دعوت همه پیامبران الهی و غایت مسیر هر انسانی می‌باشد. زیرا شناخت و ایمان به خدای یکتا تمام وجود انسان را متحول و زندگی انسان را معنا می‌بخشد؛ گرچه در مکاتب بشری از این مه تا حدودی غفلت شده است، اما در ادیان الهی و به‌ویژه اسلام بر توحید تاکید شده است. فطرت‌گرایی توحیدی به معنای زمینه‌سازی لازم جهت شکوفایی فطرت الهی از طریق درک و اصلاح مداوم موقعیت افراد برای دستیابی به مراتبی از حیات طیبه است (Shiravani Shiri, 2024).

فطرت یک شبکه معنایی گسترده و شامل دو دسته معانی عام و خاص است. در معنای عام، فطرت معادل خلق، ایجاد و ابداع است. در معنای خاص، فطرت به معنای آفرینش ویژه، دین حق و صبغت است که در این آفرینش خاص، انسان با معرفت و گرایشی ربوبی آفریده شده است. مسئله فطرت با مسئله تربیت ارتباط خاصی دارد و اگر انسان دارای یک سلسله فطرت‌ها باشد، قطعاً تربیت او باید با در نظر گرفتن نیازهای فطری باشد. حکمای اسلامی معتقدند که اصول تفکر انسانی که در همه انسان‌ها مشترک است فطری می‌باشد و فروع آن اکتسابی است (Marzoughi & Hadadnia, 2018). در نظریه فطرت‌گرایی توحیدی یکی از کلیدی‌ترین گزاره‌های انسان‌شناسی آن است که انسان کیست و چه هویتی دارد. در این نظریه به این مسئله اشاره شده که خودشناسی (خودآگاهی)، افراد را به شناخت خداوند متعال رهنمون می‌سازد. افزون بر آن، فردی که قادر به

شناخت خود از جوانب مختلف باشد در استفاده از سرمایه‌های سرشار خویش آگاهانه‌تر، عالمانه‌تر و هوشمندانه‌تر عمل خواهد کرد (Shadigo et al., 2020). این نظریه با مددگرفتن از استدلال عقلانی با یک جهان‌بینی مبتنی بر توحید به هستی به‌عنوان مخلوق آفریدگار می‌نگرد و هنگام مطالعه طبیعت و جهان هستی از آموزه‌های دینی کمک می‌جوید و از آنچه طبق این آموزه‌ها درباره هستی گفته شد، مدد می‌گیرد تا به فهم جامعی از جهان اطراف دست یابد. چون که کمال نهایی انسان قرب به خداوند است. بنابراین، افراد باید طوری تربیت شوند که فراگیری علوم و کشف حقایق را از وجوه عبادت پروردگار تلقی کنند (Keikha et al., 2019).

فطرت راهی همگانی فراسوی انسان‌ها به سوی کمال الهی است و در قرآن، فطرت انسانی به خدای متعال نسبت داده شده و همین امر سبب شده تا اندیشمندان علوم اسلامی در تبیین فطرت آن را ناظر به گرایش‌های متعالی انسانی دانسته واز آن به فطرت‌گرایی توحیدی یاد کنند. فطرت به مجموعه بینش‌ها، گرایش‌ها و توانمندی‌های ذاتی انسان اشاره دارد که نیازمند شکوفایی است. بنابراین، راهبرد رشد، تربیت و پرورش انسان‌ها با توجه به نگرش دینی را فطرت‌گرایی توحیدی می‌گویند (Ebrahimi & Nowzari, 2025). بر اساس رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی، فطرت همان سرشت خاص انسانی مشتمل بر استعدادهایی است که هر کدام از آنها یکی از ستون‌های با اهمیت و بی‌بدیل کمالات حقیقی محسوب می‌شود. استعدادهایی از قبیل پرستش، تعقل و خردورزی، اجتماع‌پذیری، ابداع و خلاقیت، زیبایی‌گرایی و غیره که وظایف نظام تربیتی را آشکار ساخته است (Tejari Moghaddam et al., 2020).

پژوهش‌های اندکی درباره مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی انجام شده است و پژوهشی در این زمینه با هدف تدوین بسته آموزشی یافت نشد. برای مثال، Rashidi (2024) ضمن پژوهشی مولفه‌های مبانی فلسفی خودآگاهی در قرآن کریم را شامل مبانی هستی‌شناختی (با زیرمولفه‌های تفکر در درون انسان، آغازگر سفر انفسی و مقدم بر سفر آفاقی)، مبانی انسان‌شناختی (با زیرمولفه‌های درک توانمندی‌های فطری انسان و آگاهی از نیازهای درونی و بیرونی خود با خودآگاهی)، مبانی معرفت‌شناختی (با زیرمولفه‌های نشأت‌گرفتن خودفراموشی از عدم تعقل و عدم معرفت

نسبت به خداوند متعال) و مبانی ارزش‌شناختی (با زیرمولفه‌های درک کرامت نفس و عظمت خلقت خود و شناخت منزلت انسانی) و مولفه‌های انعکاس تربیتی خودآگاهی در سبک‌زندگی اسلامی را شامل پذیرش مسئولیت در زندگی، تمرین عزم و پرورش اراده، خویش‌بانی در مواجهه با چالش‌های زندگی، خروج از غفلت‌ها در زندگی و دستیابی به نشاط شناسایی نمودند. Sajadiyan et al (2022) ضمن پژوهشی درباره مبانی و انواع خودآگاهی از منظر فلاسفه اسلامی به این نتیجه رسیدند که مبانی خودآگاهی از منظر فلاسفه اسلامی شامل ارتباط نفس و بدن، اندیشه‌ورزی، تکامل و تعالی نفس، غیرت، غایت‌گرایی و انواع خودآگاهی (مانند فیزیکی، هیجانی، اجتماعی، معنوی و عقلانی) است. Tejari Moghaddam et al (2020) ضمن پژوهشی مولفه‌های فطرت‌گرایی توحیدی در تربیت دینی متربیان را شامل هشت مولفه گرایش به حقیقت و علم‌جویی، گرایش به خداجویی و خداپرستی، گرایش به جمال و زیبایی‌جویی، گرایش به خلاقیت و ابداع، گرایش به اجتماع، گرایش به عشق، محبت و دوستی، گرایش به تعقل و خردآوری و گرایش به خیر و فضیلت معرفی کرد. Morovati et al (2018) ضمن پژوهشی درباره خودآگاهی و کارکردهای تربیتی آن به این نتیجه رسیدند که خودآگاهی با شناساندن باورها و ارزش‌ها، افکار، رفتارها، احساس‌ها، نقاط قوت و ضعف، نیازها و خواسته‌ها و هدف‌ها سبب واقع‌بینی و برخورد منطقی و سنجیده در رابطه با دیگران می‌شود. شناخت جایگاه و منزلت خود و دیگران و شناخت تفاوت‌های میان‌فردی و دیگرآگاهی از دیگر کارکردهای خودآگاهی است که به بهبود روابط اجتماعی کمک می‌کند. افزون بر آن و بر اساس نظر قرآن، مهم‌ترین راهبردهای افزایش خودآگاهی ابتدا خداآگاهی و سپس تفکر و تأمل در ابعاد وجودی خود است.

یکی از اهداف آموزش و پرورش هر جامعه‌ای از جمله جامعه ایران، تربیت دانش‌آموزان با توجه به بافت فرهنگی، اجتماعی و مذهبی آن کشور است. با توجه به فرهنگ و مذهب کشور ایران و از آنجایی که خودآگاهی نقش مهمی در شناخت خود، دیگران و جامعه دارد، لذا بررسی آن بر اساس فطرت‌گرایی توحیدی اهمیت زیاد و ویژه‌ای خواهد داشت. با اینکه پژوهش‌هایی درباره مولفه‌های خودآگاهی بر اساس اسلام و مبانی آن انجام شده است، اما پژوهشی جامع در این زمینه که به جمع‌بندی مهارت خودآگاهی بر اساس پژوهش‌های قبلی

پرداخته باشد، یافت نشد و پژوهش حاضر با همین هدف طراحی شده است. افزون بر آن، پژوهش حاضر علاوه بر شناسایی مولفه‌های خودآگاهی بر اساس فطرت‌گرایی توحیدی اقدام به تدوین یک بسته آموزشی برای آن می‌کند که تا با حال چنین بسته‌ای طراحی نشده است و چنین بسته‌ای می‌تواند زمینه‌ای را برای انجام پژوهش‌های مداخله‌ای فراهم نماید. با توجه به مطالب مطرح‌شده، پژوهش حاضر با هدف تعیین مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی و ارزیابی بسته آموزشی تدوین‌شده برای آن انجام شد.

روش‌شناسی

این مطالعه از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه اجرا، توصیفی بود. در این پژوهش برای شناسایی مولفه‌ها از پژوهش‌های مرتبط با حیطه پژوهش تا سال ۲۰۲۳/۱۴۰۲ استفاده که از میان آنها تعداد ۲۷ مقاله، پایان‌نامه یا کتاب با روش نمونه‌گیری هدفمند به‌عنوان نمونه انتخاب شد. همچنین، در این پژوهش برای ارزیابی بسته آموزشی تدوین‌شده از نظرهای متخصصان و خبرگان آشنا به حیطه پژوهش استفاده که از میان آنها ۸ نفر با روش نمونه‌گیری هدفمند به‌عنوان نمونه انتخاب شدند.

برای انجام این پژوهش، ابتدا سایت‌های معتبر داخلی و خارجی درباره حیطه پژوهش بررسی و مقاله‌ها، پایان‌نامه‌ها و کتاب‌های مرتبط ذخیره شدند. در مرحله بعد محتوای آنها از نظر همخوانی با موضوع، وضوح، جامعیت و کامل‌بودن بررسی و موارد نامرتبط از پژوهش حذف تا اینکه ۲۷ مورد به‌عنوان نمونه نهایی انتخاب شد. هر یک از واحدهای پژوهش (مقاله‌ها، پایان‌نامه‌ها و کتاب‌ها) به‌صورت پاراگراف به پاراگراف و خط به خط مطالعه و مفاهیم مرتبط ثبت و یادداشت شدند. فرآیندهای فوق برای هر ۲۷ واحد پژوهش انجام و سپس اقدام به جمع‌بندی همه مطالب یادداشت‌شده و تهیه شبکه مضامین برای آن شد. لازم به ذکر است که مقاله‌ها، پایان‌نامه‌ها و کتاب‌های منتخب جهت انجام پژوهش حاضر در جدول ۱ گزارش شد. در مرحله بعد، بر اساس مضامین طراحی‌شده یک بسته آموزشی طراحی و از هشت نفر از متخصصان و خبرگان آشنا به حیطه پژوهش درخواست شد تا به ارزیابی آن بپردازند و میزان موافقت خود را بیان نمایند. در پایان پژوهش از این متخصصان و خبرگان تقدیر و تشکر به‌عمل آمد.

جدول ۱. نویسندگان، عنوان، سال نشر و ناشر مقاله‌ها، پایان‌نامه‌ها و کتاب‌های منتخب جهت انجام پژوهش حاضر

ردیف	نویسنده	عنوان	سال نشر	ناشر
۱	جان‌بزرگی، مسعود	درمان چندبعدی معنوی	۱۴۰۱	پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
۲	جان‌بزرگی، مسعود و غروی، سیدمحمد	اصول روان‌درمانگری و مشاوره با رویکرد اسلامی (مفاهیم، فرآیند و فنون)	۱۳۹۵	پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
۳	شریفی‌نیا، محمدحسین	چهره جان: خودشناسی با رویکرد یکپارچه توحیدی	۱۳۹۸	پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
۴	رندی جی و همکاران	روان‌شناسی شخصیت، حوزه‌های دانش درباره ماهیت انسان	۱۴۰۰	انتشارات رشد
۵	دی اس ام	انجمن روان‌پزشکی آمریکا: راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی	۲۰۱۳	کتابخانه جدید مدرسه
۶	طباطبایی، محمدحسین	ترجمه تفسیر المیزان	۱۳۸۲	جامعه مدرسین حوزه علمیه قم
۷	نوری، ربابه	خودآگاهی و همدلی	۱۳۷۴	انتشارات آموزش و پرورش
۸	ریو، جان مارشال	انگیزش و هیجان ترجمه یحیی سیدمحمدی	۱۳۹۱	انتشارات ویرایش
۹	شولتز، دوان	روان‌شناسی شخصیت ترجمه یوسف کریمی	۱۳۹۸	انتشارات ویرایش
۱۰	دسی و ریان	نظریه خودتعیین‌گری ترجمه مهرداد فیروزبخت	۲۰۱۱	انتشارات آوای نور
۱۱	گلاس، ویلیام	نظریه انتخاب ترجمه مهرداد فیروزبخت	۱۳۹۷	انتشارات موسسه خدمات فرهنگی رسا

۱۲	بهشتی، علی	نظام تربیت عقلانی بر مبنای سخنان امام علی (ع)	۱۳۷۹	انتشارات موسسه خدمات فرهنگی رسا
۱۳	مطهری، مرتضی	فطرت در اسلام	۱۳۷۴	انتشارات صدرا
۱۴	شیروانی، علی	سرنوشت انسان، پژوهشی در خداشناسی فطری	۱۳۷۶	انتشارات دانش و اندیشه معاصر
۱۵	مصباح یزدی، محمدتقی	خودشناسی برای خودسازی	۱۳۹۴	چاپخانه حکمت
۱۶	فلسفی، محمدتقی	جوان از نظر عقل و احساسات	۱۳۷۴	انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی
۱۷	دبس، موریس	مراحل تربیت ترجمه علی محمد کاردان	۱۳۵۱	انتشارات دانشگاه تهران
۱۸	فقیهی، علی نقی	ویژگی‌های زیربنایی روان‌شناختی فطری انسانی برای تربیت مطلوب در دوره نوجوانی دختر و پسر با تأکید بر دیدگاه اسلامی	۱۳۹۸	نشریه پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده
۱۹	سلیمانی‌فر، ثریا	بررسی شخصیت جوان از دیدگاه قرآن، حدیث و علم روان‌شناسی	۱۳۶۱	دفتر انتشارات اسلامی
۲۰	همتی‌فر، مجتبی و غفاری، ابوالفضل	تعلیم و تربیت مبتنی بر رویکرد فطرت (تربیت فطرت‌گرا) با تأکید بر دیدگاه آیت‌الله شاه‌آبادی	۱۳۹۳	نشریه فلسفه و کلام
۲۱	منظری توکلی، علیرضا	تدوین فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی بر مبنای فطرت	۱۳۸۳	رساله دکتری تاریخ فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شیراز
۲۲	نجفی، مسلم و حسینی شاهرودی، سیدمرتضی	بررسی تطبیقی رابطه معنای زندگی با فطرت از نگاه علامه طباطبایی و کرکگور	۱۳۹۶	نشریه الهیات تطبیقی
۲۳	سیف، علی‌اکبر	روان‌شناسی پرورشی نوین	۱۴۰۰	انتشارات دوران
۲۴	موسوی اردبیلی، عبدالکریم	ره‌توشه نوجوانان (اصول عقاید، اخلاق و احکام)	۱۳۸۶	انتشارات نجابت
۲۵	فیض کاشانی، محمدبن شاه مرتضی	فهرست العلوم	۱۳۸۳	انتشارات نیلوبرگ
۲۶	محمدپور، فهیمه	روان‌درمانی مبتنی بر رویکرد هستی‌شناسی اسلامی: معنویت در سایه توحید	۱۳۹۶	نشریه معرفت
۲۷	وجدانی، فاطمه؛ ایمانی، محسن؛ اکبریان، رضا و صادق‌زاده، علیرضا	پایه‌های فطری اخلاق در نظریه علامه طباطبایی (ره) و اصول تربیتی مبتنی بر آن	۱۳۹۱	پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی

داده‌های این پژوهش با روش تحلیل مضمون برای شناسایی مولفه‌ها و با روش ضریب توافق برای ارزیابی بسته آموزشی تدوین شده تحلیل شدند.

یافته‌ها

در این پژوهش تعداد ۲۷ مقاله، پایان‌نامه و کتاب برای شناسایی مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی و ۸ متخصص و خبره برای ارزیابی بسته آموزشی تدوین شده وجود داشت. نتایج تحلیل مضمون برای شناسایی مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی در جدول ۲ گزارش شد.

برای گردآوری داده‌ها از روش‌های یادداشت‌برداری و نظرسنجی درباره میزان موافقت خبرگان استفاده شد. به عبارت دیگر، برای شناسایی مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی از یادداشت‌برداری از مقاله‌ها، پایان‌نامه‌ها و کتاب‌های منتخب (۲۷ مورد) استفاده شد. برای این منظور همه مطالب، مفاهیم و مولفه‌های مرتبط یادداشت و سپس اقدام به جمع‌بندی آنها شد. همچنین، برای ارزیابی بسته تدوین شده مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی از نظرسنجی توسط متخصصان و خبرگان (۸ نفر) استفاده شد. برای این منظور، میزان موافقت متخصصان و خبرگان درباره بسته آموزشی ارزیابی شد.

جدول ۲. نتایج تحلیل مضمون برای شناسایی مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی

مضمون فراگیر	مضمون سازمان‌دهنده	مضمون پایه
آگاهی از هویت خود	آگاهی از هویت خود	۱. ابعاد خود مادی / معنوی
		۲. تفاوت ابعاد وجودی خود
		۳. آگاهی از هویت خود
		۴. آگاهی از رابطه آن با خداوند (عبودیت)
		۵. آگاهی از هویت معنوی
		۶. آگاهی از عقل فطری
		۷. عوامل آسیب‌زننده به عقل فطری
		۸. خودارزشمندسازی خداسو
		۹. آگاهی از خودهای مثبت / منفی
		۱۰. آگاهی از خودهای ممکن
		۱۱. آگاهی از خطرهای شناختی (خودبرتربینی)
مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی	آگاهی از گرایش‌ها و نیازهای خود	۱۲. آگاهی از نیازهای جسمانی / روانی خود
		۱۳. آگاهی از تفاوت نیازهای جسمی / روانی
		۱۴. آگاهی از رابطه نیازهای جسمی / روانی
		۱۵. آگاهی از نیازهای روانی سطح پایین / بالا
		۱۶. نیازها و گرایش‌های فطری خداجویی، فضیلت‌جویی، حقیقت‌جویی، خلاقیت و نیازجویی
		۱۷. روش‌های پرورش گرایش‌های فطری
		۱۸. موانع شکوفایی گرایش‌های فطری
		۱۹. شناخت هیجان‌ها و احساس‌های خود
		۲۰. آگاهی از هدف خلقت
		۲۲. روش‌های مدیریت هیجان (تنظیم رغبت)
		۲۳. ارزش‌های زندگی خود
آگاهی از ارزش‌ها و هدف‌ها	آگاهی از علائق و احساس‌های خود	۲۴. هدف خلقت
		۲۵. همسانی هدف‌های من با هدف خلقت
		۲۶. میزان همسانی هدف‌های من با هدف خلقت
آگاهی از برنامه زندگی خود	آگاهی از زندگی خود	۲۷. آگاهی از زندگی من
		۲۸. آگاهی از میزان مطابقت زندگی من با هدف خلقت

فراگیر تحت عنوان مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی بود. نتایج شاخص روایی محتوایی و نسبت روایی محتوایی مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی در جدول ۳ گزارش شد.

طبق نتایج جدول ۲، مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی دارای ۲۸ مضمون پایه و ۵ مضمون سازمان‌دهنده (شامل آگاهی از هویت خود، آگاهی از گرایش‌ها و نیازهای خود، آگاهی از علائق و احساس‌های خود، آگاهی از ارزش‌ها و هدف‌ها و آگاهی از برنامه زندگی خود) در یک مضمون

جدول ۳. نتایج شاخص روایی محتوایی و نسبت روایی محتوایی مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی

مضمون سازمان‌دهنده	مضمون پایه	شاخص روایی محتوایی (CVI)	نسبت روایی محتوایی (CVR)
--------------------	------------	--------------------------	--------------------------

تعیین مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر ... (خمیسی و همکاران)

۰/۷۵	۸/۷	۱. ابعاد خود مادی / معنوی	آگاهی از هویت خود
۰/۷۵	۸/۶	۲. تفاوت ابعاد وجودی خود	
۰/۷۵	۸/۷	۳. آگاهی از هویت خود	
۰/۷۵	۸/۷	۴. آگاهی از رابطه آن با خداوند (عبودیت)	
۰/۷۵	۸/۷	۵. آگاهی از هویت معنوی	
۰/۷۵	۸/۷	۶. آگاهی از عقل فطری	
۰/۷۵	۸/۷	۷. عوامل آسیب‌زننده به عقل فطری	
۰/۷۵	۸/۷	۸. خودارزشمندسازی خداسو	
۰/۷۵	۸/۷	۹. آگاهی از خودهای مثبت / منفی	
۰/۷۵	۸/۷	۱۰. آگاهی از خودهای ممکن	
۰/۷۵	۸/۷	۱۱. آگاهی از خطرهای شناختی (خودبرتربینی)	
۱/۰۰	۸/۸	۱۲. آگاهی از نیازهای جسمانی / روانی خود	آگاهی از گرایش‌ها و نیازهای خود
۱/۰۰	۸/۸	۱۳. آگاهی از تفاوت نیازهای جسمی / روانی	
۱/۰۰	۸/۸	۱۴. آگاهی از رابطه نیازهای جسمی / روانی	
۱/۰۰	۸/۸	۱۵. آگاهی از نیازهای روانی سطح پایین / بالا	
۱/۰۰	۸/۸	۱۶. نیازها و گرایش‌های فطری خداجویی، فضیلت‌جویی، حقیقت‌جویی، خلاقیت و نیازجویی	آگاهی از علائق و احساس‌های خود
۱/۰۰	۸/۸	۱۷. روش‌های پرورش گرایش‌های فطری	
۱/۰۰	۸/۸	۱۸. موانع شکوفایی گرایش‌های فطری	
۰/۷۵	۸/۷	۱۹. شناخت هیجان‌ها و احساس‌های خود	آگاهی از ارزش‌ها و هدف‌ها
۰/۷۵	۸/۷	۲۰. آگاهی از هدف خلقت	
۰/۷۵	۸/۷	۲۲. روش‌های مدیریت هیجان (تنظیم رغبت)	
۰/۷۵	۸/۷	۲۳. ارزش‌های زندگی خود	آگاهی از برنامه زندگی خود
۰/۷۵	۸/۷	۲۴. هدف خلقت	
۰/۷۵	۸/۷	۲۵. همسانی هدف‌های من با هدف خلقت	
۰/۷۵	۸/۷	۲۶. میزان همسانی هدف‌های من با هدف خلقت	
۰/۷۵	۸/۷	۲۷. آگاهی از زندگی من	
۰/۷۵	۸/۷	۲۸. آگاهی از میزان مطابقت زندگی من با هدف خلقت	

طبق نتایج جدول ۳، شاخص روایی محتوایی و نسبت روایی محتوایی تکنیک بسته آموزشی تدوین شده برای مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت گرایي توحیدی در جدول ۴ گزارش شد.

همه مضمون‌های پایه مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت گرایي توحیدی مطلوب ارزیابی شد. نتایج عنوان، محتوا و

جدول ۴. نتایج بسته آموزشی تدوین شده برای مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت گرایي توحیدی

شماره جلسه	عنوان جلسه	محتوای جلسه	تکنیک جلسه
۱	آگاهی از چیستی خود	آشنایی با شرکت کنندگان، تشریح هدف‌های جلسات، آگاهی از دوساحتی بودن انسان شامل دو ساحت طبیعی و غیرطبیعی، اهمیت مدیریت ابعاد، درک خداوند به عنوان اصل و منشأ خود، آگاهی نسبت به هدف از خلقت انسان و تفاوت این هدف در انسان و	استعاره مخلوق ویژه، استعاره منطقه امن (معنوی) و منطقه خطر (حیوانی)

	حیوان، اشاره به عبودیت، هشیاری نسبت به مسیر قطعی حرکت انسان به سوی پروردگار، درک خود به عنوان مخلوق ویژه و توانمندی انتخاب خودهای ممکن مثبت و منفی	
استعاره دعوت ویژه و استعاره خورشید و پرتوها	آشنایی با ویژگی‌های متنوع و پیچیده خود با توجه به تعریف انسان در قرآن به عنوان یک سیستم چندبعدی منسجم و همگون، هشیاری به ضرورت شناخت واقع‌بینانه خود، هشیاری نسبت به مکانیزم‌های بازدارنده از مواجهه با خود واقعی و توجه به توانایی‌ها و ارزشمندی‌های با تاکید بر دعوت ویژه	آشنایی با ویژگی‌های خود واقعی و آگاهی از نقاط ضعف و قوت خود
تمرین شناسایی هیجان‌های خود و علت برانگیزاننده آنها، استفاده از مهارت مدیریت هیجان، استفاده از استعاره یخ برای فهم گذر فرصت‌ها و تشخیص امور ارزشمند واقعی	تشخیص هیجان‌های خود، شناسایی انواع هیجان‌های مثبت و منفی خود و تاثیر آنها بر رفتار خود و دیگران، مدیریت هیجان‌های مثبت و منفی و اشاره به زودگذر بودن حالات هیجانی و توانایی مدیریت شادی و غم در رویدادهای خوشایند و ناخوشایند، تنظیم شناختی هیجان و آشنایی با مفهوم رغبت و مهارت تنظیم رغبت	شناخت هیجان‌ها و توانایی‌های خود و مدیریت آنها
آشنایی با مفهوم انسان بالقوه و انسان بالفعل تمرین جزیره، استعاره خورشید و پرتوهای آن و استعاره نوزاد معنوی	آشنایی با مفهوم نیازها و انواع آنها، هشیاری نسبت به خداجویی، نیاز به خدا آگاهی به عنوان یکی از نیازهای ذاتی انسان، هشیاری به خطاهایی در تشخیص رب حقیقی، هشیاری انسان نسبت به یکی بودن منشأ، مبدأ و معاد، نیاز ذاتی ما به بقا، امنیت، تعلق و پیوند، اشاره به توانمندی جهت‌دهی به نیازها در مسیرهای خاص و خود آگاهی انسان نسبت به نیت‌ها و رفتارهای خود	آگاهی از نیاز ذاتی خود به شناخت مبدأ، سرانجام زندگی خود و ارتباط با خدا
استعاره جزیره و بحث و گفتگ در منطقه امن	هشیاری نسبت به کمال جویی، هشیاری به فضیلت جویی، هشیاری نسبت به نیاز حقیقت جویی، هشیاری به لذت جویی ذاتی انسان و هشیاری نسبت به زیبایی جویی ظاهری	هشیاری نسبت به نیازهای ذاتی
خردورزی و تصویرسازی پیامدهای مثبت	اشاره به شناخت‌ها و گرایش‌های فراحوانی و هشیاری نسبت به نیروی تشخیص‌گر درونی (عقل فطری) و آشنایی با قدرت خودنظم جویی عقل فطری (تایید قلبی) برای به کارگیری داده‌های عقل در عمل و رفتار	آگاهی از شناخت‌های فطری
استعاره جزیره، استفاده از مشاور بیرونی و تمرین تشخیص خطاهای بنیادین	اشاره به توصیه پروردگار به جهت‌گیری فطری در زندگی، هشیاری نسبت به فرآیندهای تقویت‌کننده عقل، استفاده از مکانیزم‌های ذکر و یادآوری خالق جهان، آسیب‌شناسی عملکرد عقل و قلب در نتیجه قطع ارتباط با خداوند	هشیاری نسبت به راه‌های فعال‌سازی عقل فطری
بازی هدف و شاخص‌های یک برنامه زندگی مناسب	ارزش‌ها و کارکرد آنها با هشیاری نسبت به اهمیت و ضرورت معنایی در زندگی، تعیین هدف در زندگی خود، همسومودن هدف‌های خود با هدف خلقت، آشنایی با مفهوم برنامه زندگی، تطبیق برنامه زندگی خود با برنامه خدا و مدیریت رغبت‌ها بر اساس برنامه خدا در زندگی	آگاهی از ارزش‌ها و معنایی و انتخاب برنامه زندگی و رغبت‌های خود و مدیریت آنها در سبک زندگی

طبق نتایج جدول ۴، عنوان، محتوا و تکنیک بسته آموزشی تدوین شده برای مولفه‌های مهارت خود آگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی به تفکیک برای ۸ جلسه ۱۲۰ دقیقه‌ای قابل مشاهده است. همچنین، ارزیابی بسته آموزشی تدوین شده بر اساس نظر متخصصان حاکی از شاخص روایی محتوایی آن با مقدار ۰/۹۶۷ و نسبت روایی محتوایی آن با مقدار ۰/۹۷۵ مطلوب ارزیابی بود.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت خودآگاهی و طبق بافت فرهنگی و مذهبی کشور ایران و از آنجایی که هیچ بسته آموزشی درباره خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی یافت نشد، پژوهش حاضر با هدف تعیین مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی و ارزیابی بسته آموزشی تدوین شده برای آن انجام شد.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی دارای ۲۸ مضمون پایه و ۵ مضمون سازمان‌دهنده (شامل آگاهی از هویت خود، آگاهی از گرایش‌ها و نیازهای خود، آگاهی از علائق و احساس‌های خود، آگاهی از ارزش‌ها و هدف‌ها و آگاهی از برنامه زندگی خود) در یک مضمون فراگیر تحت عنوان مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی بود که شاخص روایی محتوایی و نسبت روایی محتوایی همه مضمون‌های پایه آن مطلوب ارزیابی شد. همچنین، بسته آموزشی تدوین شده برای مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی برای ۸ جلسه ۱۲۰ دقیقه‌ای طراحی شد که شاخص روایی محتوایی و نسبت روایی محتوایی آن مطلوب ارزیابی شد. با اینکه هیچ پژوهش منسجمی درباره مولفه‌های خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی و هیچ بسته آموزشی در این زمینه یافت نشد، اما این یافته‌ها را می‌توان در بخش شناسایی مولفه‌ها از جهاتی با یافته‌های پژوهش‌های [Rashidi \(2024\)](#)، [Sajadiyan et al \(2022\)](#)، [Tejari Moghaddam et al \(2020\)](#) و [Morovati et al \(2018\)](#) همسو بود.

در تشریح و تفسیر یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت که بسته آموزشی مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی از آن جهت اهمیت دارد که نوجوان علاوه بر شناخت خود، ویژگی‌ها، هیجان‌های خود و راه‌های مدیریت این هیجان‌ها به شناخت ویژگی‌های خود کمک نماید. در این بسته آموزشی سعی شد در ابتدا نوجوان را با آگاه‌سازی از چستی ابعاد وجود خود از طریق استعاره مخلوق ویژه، توجه به نیازهای معنوی خود و اهمیت این نیازها در تعالی خود، آگاهی از ویژگی‌های خود با توجه به تعریف قرآن از انسان، شناخت هیجان‌های خود و آشنایی با مفهوم رغبت و تنظیم رغبت، شناخت ویژگی‌های فطری و راه‌های پرورش آنها که

اهمیت ارتباط با خالق و تاثیر آن بر زندگی معنوی فرد که معمولاً گاهی به دلیل زیرسوال‌بردن ارزش‌ها و مذهب توسط نوجوان تا حدودی ضعیف می‌شود و گاهی در بعضی نوجوانان اعتقادات مذهبی و ارتباطات دینی به دلیل تحولات این دوران خدشه‌دار می‌شود، نیاز به بازنگری و تذکر به نوجوان جهت بیدارکردن فطرت خدایی را بسیاری ضروری خواهد کرد. برای این منظور از تکنیک‌های تشبیه خداوند به خورشید و پرتوهای آن استفاده شد. همان‌گونه که خورشید منبع روشنایی و زندگی برای زمینه است، انسان نیز لحظه به لحظه به واسطه ارتباط و نیاز به خداوند از پرتوهای لطف و عنان بی‌پایان و منبع لایتناهی حیات و هدایت او بهره می‌برد. همچنین، در مرحله نوجوانی به دلیل هیجان‌های خروشان و عدم درک از سوی والدین یا درک پایین و گاهی تجربه کم خود نوجوان باعث پایین آمدن حس ارزشمندی در برخی از نوجوانان می‌شود که در این بسته آموزشی سعی شد از طریق آگاه‌سازی نوجوان به ارزشمندی انسان به دور از شرایط محیطی و ارزشمندی از سوی اطرافیان به واسطه تکنیک مخلوق ویژه و دادن این آموزش که انسان به واسطه انسان‌بودن ارزشمند است، فارغ از هرگونه نگاه اطرافیان. همچنین، اهمیت فعال‌سازی عقل فطری به عنوان پایه و اساس خودحقیقی انسان، آگاهی‌دادن به نوجوان در تشخیص خطاهای بنیادین عقلی، تحریف‌های شناختی و هشجاری نسبت به راه‌های فعال‌سازی آن با توجه به عوامل درونی و بیرونی. شناخت و آگاهی از ارزش‌ها و معنای زندگی و برنامه‌ریزی برای زندگی خود شاخص‌های یک برنامه مناسب است که در آن برنامه خود را با برنامه خداوند مطابقت و همسوساخته و اهمیت این مطابقت و همسویی با برنامه خالق در سعادت انسان به واسطه بی‌عیب و بدون نقص بودن برنامه خالق برخلاف برنامه مخلوق می‌باشد. چون که خداوند کمال مطلق است و خطا و نقص در برنامه او راهی ندارد.

هر پژوهشی در هنگام اجرا با محدودیت‌هایی انجام شد و این پژوهش بر اساس مولفه‌های مقاله‌ها، پایان‌نامه‌ها و کتاب‌های مرتبط انجام و پژوهشی صرفاً کیفی بود. همچنین، اثربخشی بسته تدوین شده در این پژوهش با اینکه از نظر شاخص‌های روان‌سنجی مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفت و نتایج حاکی از مطلوب بودن آنها بودند، اما پیشنهاد می‌شود که اثربخشی این بسته آموزشی روی متغیرهای مختلف از جمله هوش معنوی، راهبردهای مقابله مذهبی،

- Carden, J., Jones, R., & Passmore, J. (2021). Defining self-awareness in the context of adult development: A systematic literature review. *Journal of Management Education*, 46(1), 140-177. <https://doi.org/10.1177/1052562921990065>
- Ebrahimi, M., & Nowzari, M. (2025). Explanation of the Quranic concept of monotheistic naturalism based on the anthropological thoughts of Ayatollah Shahabadi (RA). *Journal of Quranic Studies Quarterly Islamic Azad University in Jiroft*, 15(60), 27-49. <https://doi.org/10.30495/qsf.2022.1962630.2903>
- Hosseinizadeh, O. (2022). An analysis of types of identities based on the monotheistic naturalist approach in elementary school social studies textbooks. *Quarterly Journal of Islamic Perspective on Educational Science*, 10(18), 231-259. <https://doi.org/10.30497/esi.2022.241769.1489>
- Keikha, A., Maleki, H., Shariati, S. S., Sadeghi, A., & Barheman, M. (2019). Compilation and validation of teaching strategies-learning in the monotheistic fundamentalistic curriculum. *Journal of Education Strategies in Medical Sciences*, 12(2), 33-42. <http://edcbmj.ir/article-1-2141-en.html>
- Khalili, M. (2016). Ayatollah JavadiAmoli on the nature of human in Qur'an (interpretation of the verse of fetrat). *Maarij: A Scientific-Specialized Bi-Quarterly Journal of Qur'anic Sciences and the Scienced of Exegesis of Ma'arij*, 1(2), 21-40. https://maarij.isramags.ir/article_33155.html?lang=en
- Lohani, G., & Sharma, P. (2023). Effect of clinical supervision on self-awareness and self-efficacy of psychotherapists and counselors: A systematic review. *Psychological Services*, 20(2), 291-299. <https://doi.org/10.1037/ser0000693>
- Marzoughi, R., & Hadadnia, S. (2018). The nature of education: An approach to Islamic education. Tehran: Avaye Nour Publication. <https://www.gisoom.com/book/11468482>
- McCabe, C., Sica, A., Doody, N., & Fortune, D. G. (2024). Self-awareness and quality of relationships after acquired brain injury: Systematic review without meta-analysis (SWiM). *Neuropsychological Rehabilitation*, 34(3), 335-361. <https://doi.org/10.1080/09602011.2023.2186437>
- Morovati, S., Hosininia, S. M. R., & Seyfaliei, F. (2018). Self-awareness and its educational implications for improving human social relations in the Quran and Hadith. *Journal of Educational Doctrines in Quran and Hadith*, 4(2), 1-18. <https://doi.org/10.22034/iated.2019.37201>
- Neal, J. W., & Greenwald, M. (2023). Self-Awareness and therapeutic alliance in speech-language treatment of traumatic brain injury. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 25(5), 757-767. <https://doi.org/10.1080/17549507.2022.2123041>

سبک‌زندگی اسلامی- ایرانی و غیره بررسی گردد. پیشنهاد پژوهشی دیگر مقایسه اثربخشی بسته آموزشی مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی با سایر روش‌های آموزشی از جمله معنویت درمانی، معنا درمانی و غیره می‌باشد. به‌طور کلی، یافته‌های این پژوهش حاکی از پنج مولفه اصلی شامل آگاهی از هویت خود، آگاهی از گرایش‌ها و نیازهای خود، آگاهی از علائق و احساس‌های خود، آگاهی از ارزش‌ها و هدف‌ها و آگاهی از برنامه زندگی خود برای مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی بود و بر اساس آن یک بسته آموزشی هشت جلسه‌ای طراحی شد. بنابراین، مشاوران، روان‌شناسان و درمانگران می‌توانند از این بسته آموزشی برای مداخله‌های خود استفاده نمایند. در نتیجه، بسته آموزشی تدوین‌شده بر اساس مولفه‌های مهارت خودآگاهی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی می‌تواند توسط پژوهشگران مورد استفاده قرار گیرد.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ تضاد منافی اعلام نکردند.

حامی مالی

این پژوهش هیچ کمک مالی خاصی از هیچ سازمانی دریافت نکرد و با هزینه شخصی انجام شد.

ملاحظات اخلاقی

این مطالعه توسط کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز ایران با شناسه IR.IAU.AHVAZ.REC.1402.109 تایید شده است. همچنین، تمام مراحل مطابق با استانداردهای اخلاقی انجام شد.

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان این مقاله تقریباً سهمی برابر داشتند و همگی نسخه نهایی را تایید کردند.

تشکر و قدردانی

نویسندگان از همه کسانی که در انجام هر چه بهتر این پژوهش مشارکت داشتند، تشکر می‌کنند.

References

- Calmette, T., & Meunier, H. (2024). Is self-awareness necessary to have a theory of mind? *Biological Reviews of the Cambridge Philosophical Society*, 99(5), 1736-1771. <https://doi.org/10.1111/brv.13090>

- Rashidi, Sh. (2024). Explanation of the philosophical foundations of self-awareness in the Holy Qur'an and educational reflection of self-awareness in Islamic lifestyle. *Journal of Seraje Monir*, 15(49), 167-204.
<https://doi.org/10.22054/ajsm.2024.77985.2008>
- Sajadiyan, N., Salahshoori, A., Yousefzade, M. R., & Seraji, F. (2022). Basics and types of self-awareness from the point of view of the Islamic philosophers and its application in document of the fundamental development of education. *Quarterly Journal Islamic Perspective on Educational Science*, 10(18), 149-168.
<https://doi.org/10.30497/esi.2022.243216.1552>
- Sansonetti, D., Fleming, J., Patterson, F., & Lannin, N. A. (2022). Conceptualization of self-awareness in adults with acquired brain injury: A qualitative systematic review. *Neuropsychological Rehabilitation*, 32(8), 1726-1773.
<https://doi.org/10.1080/09602011.2021.1924794>
- Shadigo, Sh., Parvaneh, F., & Toutounchian, M. (2020). Analyzing the themes of the values of the sacred defense and oppression of the Islamic Revolution of Iran in Persian books and elementary social studies. *The Islamic Revolution Approach*, 14(51), 3-22.
https://www.rahyaftjournal.ir/article_118300.html?lang=en
- Shiravani Shiri, A. (2024). Explaining the monotheistic innateness approach and its implications in the primary school curriculum based on the Iran National Curriculum. *Islamic Education*, 19(50), 17-35. <https://doi.org/10.30471/edu.2024.9839.2855>
- Tejari Moghaddam, H., Amin Khahdaghi, M., & Ghandili, S. J. (2020). Explaining the elements and components of the monotheistic naturalist curriculum in the religious education of educators. *Journal of New Advances in Psychology, Educational Sciences and Education*, 3(30), 138-154. <https://jonapte.ir/showpaper/4153910>
- Terneusen, A., Winkens, I., Van Heugten, C., Stapert, S., Jacobs, H. I. L., Ponds, R., & Quaedflieg, C. (2023). Neural correlates of impaired self-awareness of deficits after acquired brain injury: A systematic review. *Neuropsychology Review*, 33(1), 222-237.
<https://doi.org/10.1007/s11065-022-09535-6>